

čednost, kako je treba bližnjega v dejanji ljubiti. Pristaviti moram, da je bila moja Marijca dosihdob zeló skôpa in trdoserčna. Od onega časa pa, ko jej je Vaša Zalika dala polovico svojih črešenj, postala je vsa drugačna; sama ljubezen jo je, in vedno me nadleguje, da bi jej dopustila, da se z Vašo Zaliko bolje seznaní. Prosim Vas toraj, blagovolite me danes popóludne obiskati, to se zna, da tudi svojo ljubo Zaliko s seboj pripeljite.

Vas pozdravlja

Ljudmila, kneginja.“

Z velikim veseljem ste mati in Zalika sprejele to povabilo, ker jima je bila priložnost dana, da se visokej dobrotnici osobno zahvalite za prejeti darili.

Ko pridete popóludne v graščino, pričakovala ju je kneginja s svojo hčerko užé na pragu ter ju je prijazno sprejela. Po prigovoru: „Slična sreča se kmalu združijo,“ ste obé materi in hčerki, da-si zeló različne po stanú, vendar kmalu sklenile čvrsto prijateljstvo.

Zalikina mati so morali plemenito gospó večkrat obiskati, in ona jim je bila velika dobrotnica. Kneginja je še tisto jesen dala svojo hčerko v nek samostan v šolo in s privoljenjem matere je morala na prošnjo gospodične Marijce tudi Zalika ž njo v šolo; vse troške za živež in učnino je kneginja plačevala tudi za ubogo Zaliko. Čez dve leti, izvršivši samostansko šolo, prišle ste zopet zdrave in rudečolične, ter nepokvarjene na duši in telesu v največje veselje svojih roditeljev domóv. Ker Zalikina mati niso imeli premoženja, vzela je kneginja Zaliko k sebi v službo, kjer se jej je v družbi gospodične Marijce prav dobro godilo in je tudi toliko zaslužila, da je svojo onemoglo mater na stare dni zdatno podpirati mogla.

P. G—s.

Zvit kmet.

(Národna pripovedka.)

Nek kmet je peljal kravico na semènj. Na potu ga srečajo trije dijaki in hotèč se ž njim pošaliti, vprašajo ga, „po čem prodaje to kozó?“

„Mar ne vidite,“ reče kmetič, „da je to krava a ne koza?“

„Ne bodite vendar neumni! — Ali ne vidite, da je to koza pa ne krava,“ jeli so se dijaki norčevati z ubozim kmetom. Kmet se malo zamisli — in potlej, nasmehnivši se, reče dijakom: „Res je, da sem norec! Jaz sem do zdaj vedno imel svojo kozo za kravo, — hvala vam, ljubi moji, da ste me podučili, da se ne osramotim pred ljudmi, ki bi me drugače za norca razglasili! Nu, ali znate, kaj vam povem? Ker sem se užé podal na semènj, da trgujem, — nočem prodati vam svoje kozé; morda jo na semnji draže prodam iz roke, nego li bi jo vam prodal. In če jo dobro prodam, — potlej ste v krèmi „pri lisici“ danes opóludne moji gosti, ako vas je volja.“ — „Zakaj li ne,“ odgovoré dijaki smijoč se, „samo to nam povejte, kje se poprej najdemo, da poizvemo, ako ste svojo kozó dobro prodali!“ — „O to je najmanjša briga,“ odgovorí kmetič, „ob dvanajstjej uri, ko zazvoní póludne, najdemo se na ónem mostu, užé veste kje!“ — „Dobro, znamo!“ odgovoré dijaki ter gredó dalje na somènj, a kmetič kobacá za njimi s svojo kravico.

Užé pred jedenajsto uro je prodal kmetič svojo kravico, da-si ne posebno dobro. Takój grè v krèmo „k lisici.“ Tu se s krèmarjem pogodí za kosilo za štiri osebe, ter mu užé naprej plača vse s to pogodbo, da kadar ga bode vprašal: „Kaj stoji kosilo?“ naj odgovorí, da je užé vse plačano, ali vendar naj ne pride še k njegovej mizi, nego še le potem, ko ga bode drugič vprašal: „kaj stoji kosilo?“ naj pride k njegovej mizi, ter naj to isto reče kakor poprej, namreč: da je užé vse plačano! Takó se zgovorivši s krèmarjem, otide kmetič na most, da pričaka dijake.

Prišedši k mostu, vidi, da ga dijaki užé pričakujejo. „Nu, ali ste dobro prodali svojo kozó?“ vprašajo ga dijaki v jednom glasu. „Sem,“ odgovori kmetič, „in zdaj, kakor sem rekel, idimo v krèmo „k lisici.“ In res, vsi štirje otidó v omenjeno krèmo. Potoma so dijaki drug drugzega drézali in se smijali, vprašajoč kmeta, za koliko je prodal svojo borno kozó? Kmet jim odgovorí: „Dobro! Takó dobro, da bi je bolje ne mogel prodati!“ V tem pridejo v krèmo. Kmet takój zapové krèmarju, da naj prinese jedí in pijače za štiri ljudi, kar je krèmar, to se vé, rad storil. Ko so se vsi štirje dobro napili in najedli, prime kmet z desno roko svoj klobuk od spredaj, dene ga na glavo in — takó ga držèč na glavi — zaobrne ga nazaj in pri tem takój vpraša krèmarja: „Krèmar, kaj stoji kosilo?“ Krèmar užé poprej podučén in plačan, odgovorí od druge mize, kjer je imel opravilo: „Vse je plačano!“ Dijaki so se temu zeló čudili ter debelo gledali drug drugzega. Kmet pokliče zopet krèmarja in ta pride k njegovej mizi. Zdaj naredí kmet to isto s svojim klobukom, kakor poprej, ter pri tem zopet vpraša krèmarja: „Kaj stoji kosilo?“ in krèmar odgovorí ravno takó: „Gospodje, vse je plačano!“ Nato vstane kmet, za njim tudi dijaki ter gredó čudèč se iz krème.

„Čujte, kako je to, da krèmar pravi, da je vse plačano, a vi mu niste dali niti krajcarja za jed in pijačo?“ vprašajo dijaki preprostega kmeta, „in čimú ste na glavi klobuk obračali, ko ste krèmarja vprašali, kaj stoji kosilo?“ . . .

„Ej, ljubi moji,“ reče kmet, „to vse naredi moj klobuk. „Kadar koli ga jaz zaobrnem onako na glavi, kakor ste to videli v krèmi „pri lisici“ ter vprašam: „kaj stoji?“ potem — naj bi bil bodi si komur koli kaj dolžan, vsak bo rekel, kakor oni krèmar: „Vse je plačano!“

„Čujte, prijatelj, posodíte nam vaš klobuk za nekoliko časa,“ prosili so dijaki preprostega kmeta, da bi ga prevarili za njegov klobuk.

„Ne dam jaz nikomur svojega klobuka,“ odgovori resnobno zviti kmet. „Nù, pa nam ga prodajte,“ nagovarjali so ga dijaki. „Ne prodajem ga,“ odvrne jim kmet. „Pa nam ga vsaj za denar posodíte,“ prosili ga so dijaki, mislèč si, ali nam ga dá takó ali takó, za nas je to vse jedno, njegov takó več nikoli ne bo!

„A-a“ . . . zatezal je kmet, ki je bil zvita buča: „Nu, koliko mi pa date zanj, da vam ga izposodim?“

„Petdeset goldinarjev do drugzega leta,“ odgovoré dijaki, — samo da bi poprej dobili klobuk od njega.

„A! To je premalo. Takó se ne bomo pogodíli!“ odvrne jim kmet, kakor da bi ne bil zadovoljen.

„Nu, koliko pa hočete imeti zanj?“ vprašajo ga dijaki nestrpljivo.

„Dvesto goldinarjev!“ reče kmetič. Naposled se vendar pogodé za sto goldinarjev in dijaki zloživši denarje, dadó jih kmetu, in ta jim dá svoj klobuk. To storivši, razidó se: kmet na svoj dom, a dijaki dalje svojim pótem.

Še tistega dné zvečera pridejo dijaki v neko mesto. Ker so bili lačni, navrnejo se takój v gostilnico „k belemu konjiču“, da bi se tu okrepili z jedjo in pijačo. Ko se dobro najedó in napijó, vzame jeden izmed njih kmetov klobuk, dene ga na glavo, zaobrne ga od spredaj nazaj in pri tem vpraša gostilničarja: „Kaj smo dolžni?“ a ta jim odgovori: „Takój, gospodje, takój!“ Dijaki se začudijo ter pogledajo drug drugzega. Zdaj vzame klobuk drugi dijak, ter reče: „Ti ga nisi prav zaobrnil, in tudi nisi prav izgovoril besed,“ in položivši ga na glavo, zavrtí ga in reče: „Gostilničar! kaj stoji večerja?“ a ta jim, še vedno stoječ pri drugih gostih, odgovori: „Takój pridem gospodje, takój; prosim potrpite malo!“ „Tudi ti ne znaš,“ zagodrnja tretji, „daj sém klobuk, da jaz poskusim — in videla bosta, kako se bo stvar lepo izšlá!“ Tretji dijak dene klobuk na glavo, zavrti ga, in ko gostilničar pride do njihove mize, vpraša ga: „Kaj stoji kosilo?“ a ta nasmehnivši se, reče: „Kosilo ne stoji nič, ali večerja stoji sedem goldinarjev!“ Dijakom zdaj ne preostaje drugzega, nego da morajo plačati in — oditi. Ko stopijo iz gostilnice — reče tretji: „Glejta, vsi skupaj nismo dobro zadeli; ali jaz sem vendar najbolje zadel, kajti ako bi bil le namesto besede „kosilo“ izrekel besedo „večerja“ — nikoli boljšega! Gostilničar bi bil gotovo rekel: „večerja ne stoji nič“ kakor je rekel: „kosilo ne stoji nič!“ Jutri tedaj pri kosilu bom jaz to stvar s klobukom izvršil kakor najsposóbnejši med vama. Ali tudi drugzega dné se jim je godilo takisto, kakor ta dan poprej. Zdaj še le so spoznali dijaki, da jih je kmetič grdo prekanil. Sklenili so tedaj, da ga bodo poiskali in zahtevali svoje denarje od njega.

Ko so se užé približali kmetovemu domu, zapazi jih ta in spozná, ter se takój vleže na pregrneno mizo in pové ženi, kaj in kako je v tej stvári, ter jo prosi, da naj od vsake strani mize prižgé sveče in naj žaluje, kakor da bi umrl.

Vse je bilo dobro. Zdaj planejo dijaki v sobo; a kmetova žena jôka, vpíje in maha z rokama žalujoč po svojem možu. Dijaki vidéč, da so zakasnili, ter je zdaj vsemu konec, — obrnejo se, da bi odšli. Zdajci ugleda jeden izmed njih v kotu za vrati palico, ter se nekaj izmisli, — vzame jo, zamahne ž njo in pravi: „Prej nego otidem, pošteno ga hočem jedenkrat ošiniti s to palico za onih sto goldinarjev, bodi si tudi da je mrtev, in potlej naj jih ima v imenu božjem!“ Kakor je rekel tako je tudi storil, in udaril je s palico po ubozem kmetu kolikor je najbolje mogel.

Zdajci začnè kmet polagoma vzdihovati ter se takój nato vzdigovati in govoriti: „Ah, — hvala ti! — hvala ti! da si me od mrtvih zbudil!“ Dijaki se zeló prestrašijo, ter začnó vprašati, kako je to, da je vstal od mrtvih?“ „Ej,“ reče kmet, „tako moč ima ta palica: kdor ž njo udari po mrliču — takój se izbudí k življenju.“ — Dijaki se temu zeló čudijo ter nadlegujejo kmeta toliko časa, da jim prodá palico za drag denar. Kupivši palico otidó dijaki.

Kmalu potem se je raznesla novica, da je umrla kraljeva hči. Dijaki se tega zeló razveselé, gredó h kralju in mu rekó, da mu hčerko obudé k življenju. Kralj jim obljubi v to silno veliko denarja. Takój odpeljejo dijake

v kraljevo palačo, kjer je na mrtvaškem odru ležala kraljeva hči. Ko so dijaki bili sami z mrtvo kraljičino, vzame jeden izmed njih palico, ter začne udrihati po mrtvem truplu. Ali mrtva kraljeva hči se niti ne gane. Zdaj prime za palico drugi dijak, kateri to stvar boljše razumeje — ter udriha po mrliču, ali tudi ta brez vsega vspeha. Naposled poprime tretji dijak palico, da bi ž njo obudil kraljevo hčer k življenju, ali tudi temu ne grè delo srečno izpod rok, — kraljeva hči je le ostala mrtva! Zdaj pristopi kralj v sobo, in ta ima kaj gledati: Mrtva hči je ležala vsa prebita in ranjena na mrtvaškem odru. To razjezí kralja takó, da zapové predrzne dijake zapreti in z ostrim postom kaznovati, ker so se predrznili svet s tacimi šalami varati. Zdaj še le izprevidijo dijaki, da niso oni kmeta za nos vodili, nego da je le kmet njih prav pošteno nasolil v povračilo za njihovo neumno šalo, ko so mu rekli, da njegova krava ni krava, nego koza. Ko so dijaki prišli iz zapôra, ni jim več niti na misel prišlo, da bi šli poiskat kmeta, kajti mislili so si, da bi jih zviti kmet še jedenkrat lahko navihal.

(*Iz hrvaščine preložil I. T.*)

Rimski boj na Lipávskem.

V 391. léto po rojstvu Kristovem je Teodosij Véliki bil za cesarja vzhodne ali carigrádske države, a Valentinijan II. je cesaril zapadneji ali rimskeji stráni. Tuj človek, Rabogost po imeni, bil je tedàj vojvoda galskim četam v zapadneji vojski. Ta je sam hotel biti za cesarja, in zató je Valentinijana skriváj umoril v 15. dan maja 392. léta. Ali védel je, da Rimljanom tujec ne bi ugajal na prestolu, ter je na videz oddál svojo oblast Evgeniju, móžu učenemu rimskega rodú, bivšemu poprèj za pisarja pri njem. Evgenij pošlje k Teodosiju v Carigrad porócat, da se je Valentinijan prestavil, in prosit, da bi on posajen bil na prestolu rimskem. Dal je Teodosij slòm velíke darí, a tega nij hotel reči, kdo bodi Rimljanom za cesarja. Dvé léti je žena Teodosijeva, ki je bila Valentinijanova sestra, zamán plakala in prosila móža svojega, da bi maščévál šurjákove *) smrti.

Stóprav 394. léta, kadar se mu je bil svét mož puščávník zarékel, da pobedí (premore) sovražnika svojega, kréne sílno vojsko na západ. Prešél je úže bil panonsko zemljo in stal na slovenskem svétu vrhu gore Hróšice, predno je ugledal Evgenijev utrjen ostrog pod soboj v ravníni Lipávскеj na réki Húbelj **) po imeni. Udarita se naglo obé vojski. A Rabogost je stal krepko, dokler nij padla na zemljo noč in storila konec boju. Teodosijevih je ležalo mnogo več na bojišči, nego li Evgenijevih; a Rabogost je ukazal, zasésti po noči vse klance in sotéske po gorah, s pogibeljo pretèč vzhodneji vojski. Kadar se drugi dan pričné bojevanje zopet, udari ljuta kraška búrja, kakor Teodosiju pomagat. S hríbov je vreščála v Evgenijevé bojníke, da so bili od groze vsi preplašeni, ker njih večina tega do zdaj še nijso ni videli ni slišali. Vihár jim je potné oči zasípál s prahom in peskom ter letéča kopja in vzprózene stréle (pušice) pod nebom obračal,

*) Moj šurják je moje žene brat.

**) Húbelj, blja, m. Rimljani so ga imenovali: fluvius Frigidus (mrzla voda)